

[Rapports annuels]

Autor(en): **[s.n.]**

Objektyp: **Group**

Zeitschrift: **Annalas da la Societad Retorumantscha**

Band (Jahr): **71 (1958)**

PDF erstellt am: **23.06.2024**

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Società retorumantscha

Rapport presidial per l'an 1957

Sur da l'andamaint da noss' ouvra principala, il Dicziunari rumantsch grischun, d'ürant l'an da gestiun orientescha il rapport dal schef-redacter, dr. A. Schorta. Cun satisfacziun registrain cha sun cumparüts l'an 1957 trais fasciculs. L'ultim ais il 29avel chi conclüda il seguond tom da l'ouvra.

Ils redacters, dr. A. Schorta e dr. A. Decurtins, lavuran instanca-belmaing per il svilup e progress dal DRG. Cun ingrazchamaints vulain far menziun eir da la preziosa collavuraziun da signur dr. phil. H. Schmid, Turich, da la quala dà prova il cuntgnü dal 29avel fascicul.

Ün organ da grand' importanza per il Dicziunari rumantsch grischun ais la *cumischiun filologica*. Quaista as cumpuona da romanists da granda portada e sta a disposiziun da la redacziun per tuottas dumandas linguisticas e redacziunalas. In plü pissereschan ils commembers da quaista cumischiun la lectura e correctura dals manuscrits dals redacters. Els praistan d'ürant tuot l'an ün' immensa lavur fich importanta e que tuottaffat dischinteressadamaing. La cumischiun filologica ais gnüda eletta da la suprastanza da la SRR als 14 avrigl 1907. La prüma seduta da quaista cumischiun ha gnü lö als 8 gün 1907. L'an 1957 vains pudü celebrar üna pitschna e modesta festetta da *giubileum per 50 ans existenza da la cumischiun filologica*. Quaista cumischiun eira cumposta da las seguaintas personas:

Presidents:

1907—1913 R. v. Planta
 1914—1925 R. v. Planta
 1926—1931 R. v. Planta
 1932—1941 J. Jud
 1942—1952 J. Jud
 1953—1957 P. Scheuermeier

Commembers:

L. Gauchat
 C. Pult
 L. Gauchat
 J. Jud
 L. Gauchat
 J. Jud
 R. Vieli
 L. Gauchat
 R. Vieli
 F. Fankhauser
 R. Vieli
 F. Fankhauser
 P. Scheuermeier
 F. Fankhauser
 K. Huber

Als commembers da la cumischiun filologica ingrazchains per lur granda ed instancabla lavur a prô da noss' ouvra da tuot cour.

Aint il rapport presidial per l'an 1956 vain dat cuntschaint l'elecziun da signur dr. Alexi Decurtins sco seguond redacter pro'l DRG. Pac temp davo ha el survgni ün clam per instrucziun davart litteratura e lingua rumantscha a *l'Università da Fribourg*. Que as tratta da lecziuns da 2—3 uras mincha 15 dis d'ün semester. La suprastanza da la SRR ha concedü il congedi necessari per quaistas lecziuns, considerand il grand avantag per il rumantsch, il DRG e'l redacter scha quaist ha liam e colliaziun cun l'università. Als 28 gün 1957 ha signur dr. A. Decurtins gnü sia lecziun d'introducziun a l'Università da Fribourg in preschentscha d'ün grand numer da students, Rumantschs ed amis da nossa lingua e cultura. Üna pitschna festetta reunit davo ün ampel numer da students, professors ed amis dal rumantsch uschè cha lingua e cultura rumantscha chattettan ün amiaivel retschaivamaint a l'Università da Fribourg.

Daspö divers ans dà eir signur dr. A. Schorta lecziuns in rumantsch al Politecnicum a Turich. Il Dicziunari rumantsch grischun sco ouvra scientifica ha in quaist möd üna bella e nüzzaivla colliaziun cun las universitats.

L'an passà ais cumparü la traducziun in rumantsch fatta da signur *Tista Murk* da *l'Istorgia svizzra* dad *Ernst Feuz*. Que ais ün bel cudesch sorti da la Stamparia engiadinaisa, Samedan, chi pussibiltescha da's orientar sur da l'istorgia da nossa patria eir in nossa lingua materna.

Als 22 mai 1957 ha gnü lö a l'Hotel Üa a Cuaira la *radunanza generala* da nossa società. Davo evas las tractandas statutaricas ha il nestor da noss scriptuors e poets rumantschs, signur *G. G. Cloetta*, discurrü sur da *l'emigraziun da Bravuogn il 18avel e 19avel secul*. Dürant circa ün' ura e mezza ha il referent orientà il grand auditori in möd ourdvar interessant davart l'emigraziun da Bravuogn. Üna meritaivla prestaziun per ün hom dad 83 ans! El pudet artschaiver ün sincer ingrazchamaint da tuot ils audituors. La sairada gnit imbellida tras diversas chanzuns rumantschas chantadas dal «Plazzin» da Cuaira.

Nus stuvain dar cuntschaint diversas *demischiuns* ed *elecziuns*. Da la suprastanza da la SRR sun l'an 1957 sortits ils signurs prof. dr. Alfons Maissen e dr. Gian Caduff. Signur dr. Donat Cadruvi as retret per mancanza da temp da la redacziun da las Annalas. Tant als signuors ed amis chi collavurettan blers ans aint in nossa suprastanza sco al viavant redacter spordschain noss sincers ingrazchamaints per lur lavur e prestaziuns a favur da la SRR.

In piazza da signur prof. dr. A. Maissen ais gnü elet signur dr. *G. G. Casaulta*, secretari dal Departamaint da fabrica e gods, Cuaira, sco nouv commember da nossa suprastanza. Sco successur da signur dr. D. Cadruvi füt elet sco seguond redacter da las Annalas signur prof. dr. *Paul Tomaschett*, preschaintamaing ad Altorf UR.

Il quint da gestiun ed il bilantsch per l'an 1957 discuorran in cifras sur da l'andamaint da nossa società. *Il quint Dicziunari rumantsch grischun* cuntegna amo l'ultima contribuziun iniciala da la SRR per las sgüranzas da seis redacters. Da quinder inavant sun da pagar be las premias annualas. La Confederaziun ha laschè far tras sia controlla da finanzas üna revisiun minuziusa dal quint DRG, quai chi ais tuottaffat inclegiantaivel in vista a l'ampla contribuziun federala. Quaista, insembel cun quella chantunala, pussibilteschan da cuvernar las sortidas totalas per il Dicziunari rumantsch grischun fin ad üna pitschna restanza chi va a chalch da la SRR.

Il quint da las Annalas serra giò plü favuraivel co quel da l'an passà. Quaist ais d'attribuir specialmaing a l'augment dal numer d'abunents. Grazcha ad üna lavur intensiva da nos chaschier ais que stat pussibel d'augmentar il numer d'abunents da las Annalas da 330 sün 590. Sperain da pudair surpassar bainbod ils 600. Nos bel ed instructiv periodic merita sgür e tshert aderenza e sustegn davart da tuot ils Rumantschs chi demuossan interess per nossa lingua e cultura.

In total arrivan las cifras dal quint da gestiun a la summa da raduond fr. 89 000.—.

Sur dal *bilantsch* nun aisa da perder blers plets, vis cha las cifras dan tuot ils sclerimaints necessaris.

Società retorumantscha
Dr. N. Gaudenz, president

II. BILANTSCH

	Activas fr.	Passivas fr.
Schec postal	640.45	
Conto Banca chantunala, Cuoira	2 632.—	
Cudesch da spargn nr. 3974 Credit svizzer	909.75	
Obligaziuns	56 880.—	
Avair chasa rumantscha, 2. ipoteca	20 000.—	
Mobiglia e biblioteca	1.—	
Divers debitatuors	1 296.—	
Activas transitoricas	7 473.70	
Fondo Cadonau		20 000.—
Chapital		48 000.—
Reserva, cudeschs		500.—
per funtanas da dret		13 800.—
per ouvras rav. Sch. Vonmoos		—.—
per traducziun istorgia svizzra		229.90
Chapital, quint general		8.126.28
Diminuaziun	823.28	
	<hr/>	
	90 656.18	90 656.18

III. QUINT SPECIAL

Rav. Schimun Vonmoos

Saldo 31. Dezember 1956	226.70	
Vendita 2. tom	1 678.70	
Stampa e div. spaisas 2. tom	3 870.22	
— Paià à conto 1956	2 000.—	1 870.22
Saldo conto reserva cudeschs		35.18
	<hr/>	
	1 905.40	1 905.40

Cuoira, 10 marz 1958.

Revais ed approvà

Ils revisuors: *R. Camenisch*

C. Spescha

Società retorumantscha

Il chaschier: *O. Vital*

Dicziunari rumantsch grischun

Rapport per l'an 1957

1. Fats persunals

L'an 1957 ans portet ün nouv augmaint da forzas in nossa cumünanza da lavur siand cha sar dr. Heinrich Schmid, Turich, as pudet dedichar plü sten a la redacziun dad artichels pel DRG. Ad el avainsa eir da savair grà pel cumpendi «*Sprachgeschichtlicher Abriss*» chi conclüda il seguond volüm dal DRG in möd uschè avantagius e competent. Meglinavant avettans la furtüna da pudair surdar a sar dr. Iso Baumer, San Galla, da cumpilar il *register da materias*. Sar dr. Baumer chi ha lavurà fingià diversas jadas in nos büro (voir Annalas 68, p. 309, rapport per l'an 1954) as ha acquistà experienzas in dumandas da registers, siand stat per bain lung temp assistent da sar prof. Karl Jaberg, Berna, cun l'incumbenza da güdar a rediger l'index per l'Atlas linguistic ed etnografic da l'Italia e da la Svizzra meridiunala.

L'augmaint da lavur e da fastidis chi ans creschit quaist an, füt ün nouv pais eir süllas spadlas da la Cumischiun filologica chi avet da leger bainquant daplü correcturas e da'ns cussgliar in divers regards. La tschantada da la cumischiun avet lö ils 26 october a Cuaira.

L'università da Friburg tschernit a nos seguond redactor dr. Alexi Decurtins, sco «chargé de cours» cun l'incumbenza dad introdüer ils romanists e students rumantschs da tuottas facultats chi han interess illas dumandas da litteratura e linguistica retorumantscha. Tras quai-sta tscherna onurifica survain noss'ouvra contact direct cun üna nouv' università svizzra. Il perdatemp chi and resulta ais supportabel, siand cha las lecziuns han lö minch' oter lündeschdi e permettan al nouv docent da tuornar amo quel di a Cuaira.

Il manuscrit dal Vocabulari sursilvan romontsch-tudestg cumanzà da sar prof. Ramun Vieli barmör e manà a fin da sar dr. Alexi Decurtins ais gnü revais l'inviern 1956/57 tras e tras dal prüm redactor dal DRG per incumbenza da la Lia rumantscha ed in seguit repassà e moderà da l'autur. El ais pront per la stampa.

Tuots duos redactuors intervgnittan aint il ravuogl da la Lia rumantscha e da sias cumischiuns per üna plü granda avischinaziun ortografica in noss dicziunaris pratics. Nus rinviain in quaista materia al protocol da la Radunanza generala da la LR dals 30 marz 1957 e pustüt al protocol da la radunanza da perits statta convochada pels 7 december 1957 a Cuaira. Grazcha a la buna voluntà da s'incleger documentada da mincha vart, las chosas sun uossa progredidas e madüradas da möd cha'ls redactuors dals dicziunaris pratics pon cuntnuar lur lavur sainz' oters disturbis.

2. *Manuscrit*

Dürant l'an 1957 avainsa redat ils artichels da *buottel* fin *byschoeuar*, meglinavant ils registers publichats sün pag. 766—800 dal seguond volüm e finalmaing dal custab C las serias *c - camelea, canoppel - caplon*. Quatras ans reuschit que dimena dad augmentar amo üna vouta la producziun da manuscrit pront per la stampa.

3. *Stampa*

Al faschicul 26 stat stampà a fin in december 1956 ma spedi in schner 1957 seguittan in mai faschicul 27 ed in avuost faschicul 28. Faschicul 29, dal qual las duos ultimas archas culs registers pudettan passar tras la maschina pür in schner, gnit spedi in favrer 1958. Cun el gnit a fin il custab B chi cumpiglia in tuot 800 paginas.

4. *Cartoteca Jakob Jud*

La reordinaziun da quaista cartoteca progredit fin a la fin dal custab C.

5. *Cudesch da Noms retic*

Per pussibilitar la stampa dal seguond volüm da quaist' ouvra ans concedit il chantun Grischun d'ürant l'an 1957 üna contribuziun da fr. 10 000.—. Insembel cun quella accordada dal Fuond naziunal per la perscrutaziun scientifica (vair Ann. 70, pag. 226) cuverna ella ils

cuosts da stampa, uschè cha nus pudettan ris-char da firmar il contrat cun la chasa editura Francke AG. Berna. Ella publichescha nossa ouvra aint illa seria Romanica Helvetica chi vain stampada a Winterthur. Cun la stampa gnit cumanzà in october. Nus sperain cha la stamparia possa promover quella adonta da la chatscharoia chi regna eir pro ella. Bainquant fastidi avainsa cun la scurzida dal manuscrit. Per motivs finansials il seguond volüm nu das-cha surpassar 1000 paginas stampadas. Quetant ans sforza da concentrar fermamaing la materia.

Il terz volüm chi trattarà dals noms da persunas e da famiglia as basescha sün ün vast material extrat our da documaints, urbaris, cudeschs da baselgia etc. Sar dr. Christoph Simonett da Ziran, inchargià da concentrar quaist material (35 s-chaclas da 50 cm chafuolezza) sün fögls in format A 5, provand da's restrendscher plü pussibel per mincha nom ad ün unic fögl, gnit a fin cun l'intera lavur in october. I füss uossa dimena pussibel da cumanzar cun la redacziun definitiva da quaista part. Sar dr. Heinrich Schmid, cha nus avain guadagnà sco redactur, as mettarà landervi subit cha seis ulteriurs impegn al permettan quetant.

6. Register da las chanzuns popularas rumantschas

Nossa secretaria, giunfra Ursulina Guidon, pudet manar a fin la revisiun dals tituls excerptats our da cudeschs e fögls volants. I füss dimena be amo dad excerptar ils manuscrits da la biblioteca rumantscha da la clostra da Mustér. Il bibliotecar da quella, rav. Pader Vigeli Berther, ans offrit amiaivelmaing seis agüd per cha eir quaista part da l'incumbenza possa gnir accumulida.

Ils redactuors:

Andrea Schorta

Alexi Decurtins

Ligia Romontscha

Ella casa romontscha a Cuera, la sedia della LR, s'uneschan ils fils dell' activitad romontscha en las differentas regiuns e valladas. Ina revista annuala digl agir e luvrar della LR resplenda perquei era la veta culturala romontscha, era sche quei rapport sto secuntentar mo cun ina mudesta diagonala.

La Ligia Romontscha ha tenuu sia radunonza de delegai ils 30 de mars 1957 el Capricorn a Cuera. Ella ei stada frequentada da 64 delegai e hosps. Las elecziuns han confirmau S. Loringett sco parsura e dr. Erwin Durgiai, prof. R. Florin, prof. G. Deplazes sco commembers della suprastonza. En piazza dil demissionont prof. Tönjachen ei prof. J. C. Arquint vegnius elegius.

Prof. dr. R. Olaf Tönjachen ei entaus el survetsch della Ligia igl 1 de fevrer 1924 sco redactur dil dicziunari ladin. Igl atun 1934 surpren el la professura per romontsch ladin alla scola cantunala e 1936 daventa el commember della suprastonza. Per engraziament e renconuschientscha de sia lavur de 30 onns a favur dil romontsch ha la Ligia numnau prof. Tönjachen commember d'honor.

A caschun della radunonza de delegai ha dr. A. Schorta aunc referiu davart problems de coordinaziun de nos vocabularis. Sin fundament de sias expectoraziuns han ils delegai dau la cumpetenzza als redactors de reglar comunablamein certs problems ortografics e la plenipotenza alla suprastonza de tractar ulteriuras damondas della avischinaziun linguistica cun ils exponents dils differentis idioms.

La suprastonza ha tractau en sias 7 sesidas regularas sper quen e budget damondas de finanziaziun della stampa dil vocabulari sur-silvan, las istanzas pendentas dapi 1956 al Cussegl federal ed alla Regenza grischuna, la damonda d'ina votaziun dil pievel grischun per ina contribuziun augmentada, la ediziun e reediziun de differentas ovras, damondas d'organisaziun dil «Tierz congress ladin — romontsch internaziunal» el Grischun per la stad 1958 e. a. v.

Interessanta ei era la lavur prestada dallas commissiuns della LR. La commissiun litterara ha giu sia seduta annuala ils 18 de schaner 1958 a Cuera. Ella secompona dapresent dals singurs Cla Biert, Jacques Guidon, G. D. Simeon, A. Wihler ed Al. Decurtins. Dr. L. Caduff ha demissionau el decuors digl onn passau sco derschader ed ei vegnius remplazzaus dagl actual substitut scol. sec. P. A. Livers, Breil.

La commissiun ha giu de valetar uonn 12 lavurs suttamessas, pia il dubel digl onn vargau. In premi de frs. 800.— ei vegnius concedius a Andri Peer per sia ovra «Craps da fö», ferton che prof. G. Deplazes ha obteniu frs. 400.— per sia novella «Il caverer de Vigliuz». Ulteriurs duns de frs. 300.— per in ein plinavon vegni distribui a dr. L. Caduff per siu studi litterar «Flurin Camathias, il poet de Lags», a prof. G. Deplazes per sia raccolta lirica «Rugada», a Jon Semadeni per la «Jürada», al Alfons Vinzens pil drama «Il scuavias de s. Stiafen» ed a L. Hendry per las duas novellas «Sco il Segner vul» e «Sut Triembla». La commissiun propona era de da temps en temps incumbensar in u l'auter cun lavurs de liunga vesta.

Il Cussegl dellas scolettas ha giu sia sedutta ils 9 de mars 1957 sut la presidenza de inspectur G. D. Simeon. In cuors d'entruidament de treis jamnas a Domat, cuors locals d'entgins dis en differents loghens e visetas periodicas en mintga scoletta han formau il programm d'instrucziun dellas mussadras. Las emprendistas vegnan scoladas tenor il plan sistematic enteifer treis onns en stretga relaziun cun la pratica. Silsuenter obtegnan ellas il diplom de mussadra dalla LR. Ils rapports della anteriura e della actuala inspectura per ils onns 1954/55/56 dattan perdetga dils gronds success e della muntada dellas scolettas.

Il quen della LR per 1957 siara cun in deficit de frs. 8 799.35 cumprui ils avanzaments dils onns 1955 e 1956, ferton che il quen general ha schizun in tal de frs. 14 848.14. Sulettamein il quen d'ediziun muossa in saldo activ de frs. 4 746.08. Il preventiv 1958 quenta cun entradas de frs. 117 300.— ed expensas de frs. 159 560.—. Pia in deficit de frs. 42 260.—. La LR ei sfurzada d'adattar las pagas dellas mussadras de scolettas alla carischia actuala. A Reaulta/Ratetsch e Segl (Engiadina) ha la Ligia aviert novas scolettas.

Il vocabulari sursilvan-tudestg ei vegnius surdaus alla stampa. El cumpeglia 1100 paginas e compara l'entschatta 1960. Per la redacziun dil vocabulari ladin-tudestg quenta ins aunc cun 2—3 onns. Ils dus vocabularis pigns per il Surmir e Sutselva vegnan eventualmein ad esser prompts per la stampa tochen 1960. Gia quels plans paleisan l'urgenza d'in agid augmentau davart la Confederaziun ed il Cantun. Il messadi dil Cussegl federal allas combras vegn a comparer en cuort ed il Cussegl Pign ei sedecidius de presentar la damonda al pievel grischun.

El decuors digl onn 1956/57 ei vegniu dau cuors per emprender romontsch a Cuera, Domat e S. Murezi. Quels han giu in bien success.

L'acziun a favur d'ina avischinaziun ortografica interromontscha ha giu il success giavischau. Ils 7 de settember 1957 ha la suprastonza conferiu culs exponents sursilvans ed ils redacturs sin fundament d'entginas propostas fatgas el decuors della stad. Las decisiuns pri-das pertuccan differentas midadas, adattaziuns e simplificaziuns.

Ei gl'ei era reussiun alla LR de gudignar dr. A. Schorta, conredac-tur al Dicziunari romontsch grischun, per l'examinaziun digl entir manuscret dil vocabulari sursilvan. Quel ha gia repassau las 1245 paginas duront treis meins e sias propostas ein vegnidas risguardadas grosso modo gia el manuscret. La finanziaziun della ovra ha caschu-nau buca pauc fastedis alla suprastonza, mo duess ussa reussir.

Las lavurs al vocabulari de Surmir ein vegnidas continuadas 1957 sistematicamein. Las letras R ed M ein redegidas e per 1958 quantan ils redacturs de liquidar igl S e Z. Quella lavur vegn fatga da dunna M. Wüthrich-Grisch, Dr. A. Sonder e scol. sec. F. Cantieni sco gi-donter. Per 1958 ston era las damondas ortograficas vegnir discussio-nadas e regladas. En ina seduta dils 7 de december 1957 a Cuera han era ils ladins concludiu differentas midadas ortograficas a pro della avischinaziun interromontscha.

Scol. sec. C. Mani ha gia redegieu 7 letras dil pledari sutsilvan. Cun siu gidonter scol. sec. L. Tschärner ensemen spera il redac-tur de puspei semptgar entginas letras. Sche il Ladin, Sursilvan e Surmiran vegnan perina el fatg della avischinaziun ortografica vul era la Sut-selva decider definitivamein davart entginas midadas.

La LR ha ediu gl'onn vargau *Nossas novas 4*, in prospect dils cudischs romontschs venals, *L'ura da Sulai* da Andri Peer, *Cuors da rumantsch vallader* da J. C. Arquint, *Hans Erni* da Alfons Maissen, *La Punt*, fegliet par la Sutselva, *La scoletta*, fegliet multiplicau, *5 chanzuns per chor mixt* da T. Dolf. Plinavon ha ella susteniu l'edi-ziun de «*Rugada*» da G. Deplazes, *Las marletgas dil Paul Luziet* da G. Gadola, *Tip e Tap sin viadi*, vers. da A. Peer, *Ruaneida* ni botanica romontscha da P. Juon.

La LR ha dapi biars onns dau grondas breigias per crear e man-tener scolettas egl intschess romontsch periclitaus. Cunzun la scoletta da Cuera cun 60 affons de tuts idioms flurescha tut aparti bein. Il marcau ha perquei augmentau sia contribuziun annuala da frs. 2000.—

a frs. 5000.—. Ina gesta ludeivla! Ella Engiadina aulta po la scola fundamentala semantener mo grazia allas bunas scolettas.

L'instrucziun romontscha de silmeins ina lecziun per jamna els vitgs cun scola fundamentala tudestga dil vegl intschess romontsch da Glion, Flem, dil Plaun ne Sutselva funczionescha per part beinet e per part meins cuntenteivlamein. La munconza de scolasts romontschs sefa gia valer dapertut. Legreivlamein ein ils Cussegl de scola de quellas vischnaucas daventai pli beinvulents all' instrucziun romontscha. Actualmein han mo Maton, Pignia e Trin scola fundamentala romontscha. Ellas ulteriuras vischnaucas de quei intschess fa l'instrucziun jamnila romontscha denton gronds progress. Cunzun Domat ha catta in sliaziun originala. Era ils mieds d'instrucziun vegnan adina augmentai e perfecziunai. La Val d'Alvra sco gl'entir Surses disponan legreivlamein aunc d'ina scola fundamentala romontscha.

Nies lungatg catta era pli e pli risguard dallas instituziuns svizzeras. Il comite per la fiasta digl 1 d'uost impunda naven d'uonn era il romontsch per 8 de ses stampats; Pro Juventute, l'Ovra svizzer de lectura per la giuventetgna, il Club alpin svizzer, la Pro Infirmis e l'Uniun svizzer encunter la tuberculosa dattan tuttas in plaz d'honor al romontsch en lur ediziuns e publicaziuns. Perfin sil taler de tschugalata d'uonn figurescha la quarta lingua.

In fatg d'immensa impurtonza per il romontsch, cunzun per la part catolica, ei l'erecziun d'in lectorat romontsch alla universiad de Friburg, ch'ei d'attribuir alla iniziativa della Romania. Dr. Al. Decurtins vegn a capir de dar la detga tempra a sia missiun, aschia ch'ins astga sperar, ch'il lectorat semidi cul temps en ina professura.

La confederaziun ha creau recentamein in «*Cudisch dil schuldaun*», screts per tudestg, franzos e talian. Il romontsch ei vegnius negligius. Cuss. naz. dr. Toggenburg ha dumandau il Cussegl federal per tgei raschuns ins hagi untgiu il romontsch, mo la risposta obtenida ni cuntenta ni perschuada. Cun «Dus plaid sin via» ed ina undrientscha sin pagina 48 dil carnet stuffienta ins buca il pievel romontsch.

Cun ina legria tut speciala vegn il cassier della LR a ver acceptau in legat de prof. dr. Pieder Tuor p. m. egl import de frs. 2000.— ed il dun de frs. 10 000.— dalla banca naziunala svizzer, che ei destinaus per la finanziaziun dil vocabulari sursilvan. Lein sperar, che la proxima ediziun de bancnotas risguardi era il romontsch.

Igl 1, 2, e 3 d'uost vegn teniu a Cuera il tierz congress ladin-romontsch internaziunal, frequentaus da 20 delegai ladins ord las Dolomitas e da 20 delegai furlans da Udine e contuorn. Ina commissiun speciala fa las preparativas per quella manifestaziun.

La Ligia ha giu dapi 1920 mo 4 onns in secretari cumplein en dr. J. Pult e duront 15 onns in secretariat parzial. Denteren han ils parsuras tgamunau persuls la barca. La lavur ei carschida considerabilein dapi che l'acziun speciala per las cuntradas romontschas periclitadas ei vegnida introducida e la lavur d'ediziun slargiada. Cun pintgas excepziuns han pliras giuvnas e dunnas fatg la lavur administrativa. Ils davos onns ha il parsura fatg la lavur dil secretari. Mo la suprastanza vegn pil futur a stuer preparar la basa finanziara per in secretari en piazza cumpleina.

Cun plascher ha il parsura assistiu alla lecziun inaugurala de dr. Alexi Decurtins alla universitad de Friburg, intitulada «La Suisse rhétoromane et la défense de sa latinité». El ha plinavon representau la Ligia a Berna al riug de bara per prof. dr. Pieder Tuor. Alla radunonza generala dell'Uniun svizzerza de litteratura per la giuventetgna a Lucerna ei scol. sec. C. Biert vegnius delegaus, ferton che ils prof. R. Florin e G. Deplazes han frequentau il congress della Uniun federalistica europea de minoritads etnicas a Westerland.

La biblioteca della LR ei danovamein vegnida controllada, cumpletada ed ordinada per saver survir agl intent destinaus.

Cun plascher notificescha la LR che la vischnaunca de Domat ha concludiu de mantener siu num uffical: Domat/Ems. L'Uniun dals Grischs annunzia sia «Secunda spüerta da sacrifici», che ha gia recaltgau l'emprema ga frs. 15 500.—. Cun il bellezza fascichel 29 siara la redacziun dil Dicziunari romontsch grischun la lettera B de quella ovra monumentalala. Igl A cumpeglia 678 ed il B 800 paginas. Lass mussadras de scoletta han fundau a lur conferenza cantunala digl october passau la «Cumminonza mussadras rumantschas». Scolast e scribent G. G. Cloetta a Bergugn ha fatg ina copia dellas canzuns de Schmidlin, manuscret da misterlessa Tina T. Bonorand 1814, ed ina versiun romontscha beingartiada de 36 canzuns de G. Thüerer per chor mishedau, cumponidas da R. Blum.

La LR plira per la sperdita da prof. dr. Pieder Tuor a Berna. In dils pli erudits e marcants scienziats e professers dil dretg roman e civil svizzer ei ius en fossa. Nus romontschs vein ultra de quei aunc

piars en prof. Tuor in dils pli fideivels survients e dils pli capavels menaders e fegls della mumma romontscha. Confundatur della Romania, redatur digl Ischi e versau cussegliader della LR ein mo treis de ses gronds survetschs prestai al pievel romontsch.

Ils 26 de november 1957 pren dr. Emil Töndury comiau de sia patria terrestre. Cant e composiziuns en considerabel diember ha el creau per ils chors mischedai e virils romontschs. Bein enquala de sias melodias vegn a semantener a pia memoria de siu autur. Dal Friaul vegn la nova, che Chino Ermacora, il grond campion per lungatg e cultura furlana, seigi morts anetgamein d'ina daguota.

Sper la melancurada enconuscha la mumma romontscha era eveniments giubilars. «*Il Giuven Jauer*», il feagl della Val Müstair, ha entschiet siun 20avel onn ed il «*Fögl Ladin*» schizun cumpleniu ses 100 onns. Gratulaziun cordiala admetta la LR als giubilars dr. agr. e scribent Paul Juon, scriptur e cantadur Men Rauch ed al componist Hans Erni, ils meriteivels fautors de nossa cultura romontscha. In salid romontsch sgola a Glaruna tier Casper Freuler sin siu 70avel anniversari. Sias cumedias vertidas era en romontsch han legrau pign e grond en tiara romontscha. Il giubileum dubel de 50 onns mussadra e profess ha sora Paulina Philipp saviu festivar a Sedrun e mereta nos giavischs ils pli cordials. In special engraziament termettein nus agl abdicont dir. dr. Jacob Job per ses merets a favur dellas emissiuns romontschas al studio de Turitg. En medem temps fagein nus in cordial beinvegni al niev directur dr. S. Bächli. E per finir admettein nus cordials auguris a Sia Grazia, Monsgn. dr. Johannes Vonderach, uestg auxiliar e niev vischin de Medel, giavischond in fritgeivel operar ella suletta diocesa romontscha.

Dagl onn 1958 spetga la LR il desiderau levgiament finanziair postulaus 1956 alla Confederaziun e Cantun. Mo en quei cass san las veglias e novas incumbensas della LR e de sias societads affilia-das, exponius en in beinponderau program, vegnir exequidas. Probablamein vegn il pievel grischun a vegnir clamaus per quei intent ad ina votaziun. Vegn quel a prestar l'emprova? Quei dependa da nus Romontschs e da nies talien per cultura e lungatg romontsch. Igl onn 1958 ei pia in onn de decisiun!

Ligia Romontscha

Il parsura: S. Loringett

Romania

Rapport annual 1957

Dus fatgs meretan speciala menziun, buca sulettamein pervia de lur novitad ella cronica della Romania, biaronz per amur della perspectiva ch'els signaleschan pigl avegnir.

Igl εμπrem consista ell' avertura dil lectorat romontsch all' universitad de Friburg. Datum historic de quei eveniment ein ils 29 de zercl. 1957, nua ch'il lectur incaricau, sgr. dr. *Alexi Decurtins*, ha legiu avon in auditori representativ davart il tema: *La Suisse rhéto-romane et la défense de sa latinité*. Cull' entschatta dil semester d'unviern ein las lecziuns romontschas entradas el program uffical della universitad. La Romania spetga da quella posiziun academica in rinforz dil patratg romontsch el cerchel dils studegiai, oravontut dils futurs scolasts secundars.

Il secund fatg pertucca la radunonza generala dils 26 dec. a Trun. Ella ha dau il plaid ad in laic per schar referir sur dil tema: *Il movement romontsch da vesta dil luvrer*. In bi diember vischnauncas sur-silvanas han delegau in commember de suprastonza a quella tschentada, quei ch'era tochen dacheu aunc buca vegniu praticau. Sche la Romania ha cull' iniziativa dil lectorat encuretq de rinforzar la schientscha romontscha sissum la scala, sche ha ella intendiu cugl appel als suprastonts communal ed als luvrers de consolidar il fundament.

Ils organs tradiziunals della Romania, «*Ischi*» e «*Tschespet*» sco era la periodica dils students «*Talina*» ein compari en format usitau ed han anflau in esit cuntenteivel. D'ina fiasta populara han ins displascheivlamein stuiu desister per 1957 muort difficultads d'organisaziun.

Cun sgr. prof. dr. *Pieder Tuor*, morts igl 1. de nov. 1957 a Bern, ha la societad piars in de ses confundaturs ed el medem temps in nunstunclenteivel amitg e promotur. Siu exempel resta als intellectuals romontschs in tarlischont muossavia!

La suprastonza secompona per 1958 dils suandonts signurs: Toni Halter, Vella, pres.; cuss. guv. dr. Aug. Cahannes, Cuera, vice-pres.; dr. Alexi Decurtins, Cuera, assessur. Administraziun: Ignazi Beer, via Dreibünden 27, Cuera.

Il parsura: *Toni Halter*.

49^{avel} rapport presidiel da l'Uniun dals Grischs pro 1956/57

In büttand ün' öglieda inavous tuocha a l'Uniun dals Grischs d'ingrazcher bain cordielmaing a tuot quels chi haun participo a la *Spüerta da sacrifici* 1957. La munaida entreda ais gnida impundida per il 65 % ad acziuns specielas e singulas persunas ed il 35 % a dovairs existents da la societad. Il president da la cumischiun per la Spüerta, signur G. Niggli faro cuntschaint in ün rapport speciel ils detagls regard la repartiziun.

Eir l'an scuors ans avains occupos intensivmaing cun ils singuls problems rumauntschs. Uschè pudettans darcho permetter da mner tres *cuors da rumauntsch* per persunas creschidas a San Murezzan, Puntraschigna, Samedan e Zuoz. Già cha la *grammatica ladina* «Ter-ratsch ladin» da mag. Jon Vonmoos ais displaschavelmaing exausta ais gnieu do l'incumbenza sün proposta dals magisters chi as occupan cun l'instrucziun in cuors a sar dr. W. Scheitlin da s-chaffir üna nouva grammatica destinada a quaist scopo. Ella cumpariro probabelmaing auncha dal 1958.

Il parsura da l'Uniun dals Grischs ho fat sieu pussibel da promover eir las scoulinas rumauntschas i'ls lös periclitos. Il numer dals scolarets as augmainta viepü. Illa cultura dal *chaunt rumauntsch* as suos-cha fer menziun da la collavuraziun dal Cor mixt da Samedan a l'eivna da propaganda svizzra a Düsseldorf e dal Cor rumauntsch da San Murezzan al congress da Club Rotary a Lucerna.

Dasper als prüvos periodics chi cumperan minch' an e faun buna cumpagnia a la famiglia rumauntscha düraunt l'inviern pudainsa registrar scu *nouvas ediziuns* la cumparsa da l'Istorgia svizzra da Feuz, tradütta in rumauntsch da T. Murk ed ils raquints: «Amuras nairas» da Cla Biert ed «Il Gobin» da V. Stupan, cumparieu illa Chasa paterna.

L'Uniun dals Grischs cumplaundscha la mort da sar Jon Andri Brunner, editur da la Chasa paterna, ch'ella tgnaro in buna memüergia.

Il parsura da l'Uniun dals Grischs: *dr. A. Perini.*

Samedan, als 25 favrer 1958.

Renania 1957

Quitaus pesonts sefan valer el territori renan: *Grondas ovras electricas* per liung dil Rein davon ed il Rein davos ein per part gia en construcziun e per part projectadas — in *via internazionale per autos* vegn a traversar las valladas las pli periclitadas. Quels aspects moderns vegnan bein a purtar beinstonza en nossas contradas, beinstonza ei adina stau il fundament per il svilup cultural; ils prighels che smanschan per il lungatg romontsch ein denton buca de sutvaletar. Cun l'attenziun necessaria ed ils mieds adattai duess ei esser pusseivel de far frunt als problems.

La Renania ha il davos onn dau tut adatg a sias publicaziuns regularas. La gasetta jamnila «*La Casa Paterna*» vegn legida da gronds cercchels romontschs. Ils decennis vargai ha ella per motivs linguistics desistiu de sederasar en Sutselva. Ussa ei vegniu decidiu de mintga jamna purtar ina mesa pagina text sutsilvan e de propagar nossa pressa ellas vischnauncas protestantas della Sutselva. Duas gadas ad onn duei vegnir stampau in supplement sutsilvan che vegn repartgius a tuttas casadas romontschas sutsilvanas.

Il «*Calender per mintga gi*» ei compariu en sia 37avla annada. El porta gia dapi onns il «Pled da la Sutselva». La vendita ha contonschiu in niev record.

Il «*Dun da Nadal*» compara en ina ediziun sursilvana ed ina sutsilvana.

A caschun della Fiasta de Schons 1958 duein las *ovras litteraras da Tumasch Dolf* comparer en in cudisch. Las preparaziuns leutier ein ton sco finidas.

Per bastar al basegns per *canzuns religiusas sursilvanas*, ei projectau d'edir in diember talas da scolast R. Gaudenz a Luven.

Co gia differentas gadas, vul la Renania arranschar ina *fiasta communal cun la Romania*. Demai che divers motivs han discussegliau de far quei ils 1957, ha quella fiasta liug ils 1958 a Glion.

El territori della Renania ha ina numerusa *midada de scolasts e plevons* allarmau. Igl ei denton reussiu a bunamein tuts loghens de remplazzar quels cun forzas romontschas. La tendenza dils educaturs de serender ella Bassa, munta vinavon in problem actual.

Culs mieds augmentai davart la Ligia Romontscha duess ei esser pusseivel d'organisar en differents vitgs *cuors romontschs* per Tudestgs, per aschia retener la tudestgaziun de quels.

Teater e cant romontsch en nos vitgs han fatg bien progress. Ils dramas romontschs vegnan preferi ed ils chors contan bunamein mo aunc romontsch. La fiasta de cant districtuala a Glion ei stada ina ferma demonstraiziun digl element romontsch. Eifer la Renania vegn ina gruppa de teater formada che vul sco la «Culissa» en Engiadina, mussar produenziuns els vitgs.

L'«*Acziun per la giuventetgna renana*», nossa cassa d'emprest e segironza, mussa sia muntada per ils giuvs. Gia ein entgins extrai da studi ed emprendissadi ed han auters fatg diever dils buns survetschs de quella instituziun.

Il prighel che smanatscha ei ferm, ed ei seigi appellau a tuts Romontschs de stediamein metter a disposiziun lur forza per il manteniment dil lungatg mumma.

Il parsura della Renania: *Cristian Caduff*.

Uniun de scribents romontschs

Rapport annual 1957

La radunonza generala a s. Murezi per la fin settember ha entschiet cun ina serada populara ensemen cun la Societad grischuna de costums, presidiada da nossa premurada cassiera Aita Stricker. Nies member Andri Peer ha fatg in stupent referat: Das rätoromnische Volkstum im Spiegel seiner Dichtung. Questa sentupada leva stimular ils commembers viceversa de sustener in l'auter tier ina lavur cumineivla en favur de nossa litteratura e cultura.

La radunonza generala ha sper las tractandas usitadas mussau en in votum da giunfra B. Töndury: La USSR sco secziun della Societad de Scribents Svizzers che l'uniun svizzera ha tutta capientscha per nossa situaziun e vul era gidar nus schilunsch che pusseivel. Sgr. prof. Jon Pult ei vegnius elegius ella suprastonza svizzera e dr. G. Deplazes member della Cummissiun della cassa d'imprest (Werkbeleihungskasse), in segn de simpatia e renconuschientscha davart da nos compatriots svizzers.

Cun questa caschun pren nies uerbel president Jon Semadeni cumiau dalla suprastonza suenter treis onns de gronda lavur, e Gion Deplazes surpren il tgamun, ferton che Curo Mani vegn elegius sco vice. Ils ulteriurs members della suprastonza (Aita Stricker, cassiera, Lud. Hendry e Bon. Plaz) vegnan confirmai unanimamein.

Demai che la pusseivladad de far studis litterars alla universitad mauncan, silmeins per ina bufatga part de nos commembers, vul ins tractar els proxims onns mintgamai alla radunonza generala in tema litterar, e quei dad ina auctoritad en caussa. (La lirica e ses mieds de s'exprimer; Tgei pugns de vesta sto il drama risguardar? Reglas d'ina buna prosa etc.)

La Cummissiun litterara sut la bitgetta de prof. dr. A. Decurtins ha tractau en sia sesida dils 16 de fevrer 1957 las sis lavurs inoltradas, premiond ina de quellas: Paul Luziet e sias marletgas da G. Galdola ed adossond a treis ulteriuras in dun. Dalla CL ei sgr. dr. L. Caduff seretratgs igl atun 1957 ed ei vegnius remplazzaus tras scol. sec. P. A. Livers, tochen ussa suppleant. Igl atun 1957 ein buca meins che 12 ovras vegnidas suttamessas alla giuria della CL, ina en-

zenna che la lavur litterara flurescha, mo era che nos members ed auters fan viv diever de nossa instituziun. Il resultat ei aunc buc enconuschents.

Cun plascher ha la suprastonza gratulau a nies zun premurau member poet, cantadur, sribent e stuccadur Men Rauch per ses siatonta.

A Tinizong cumplenescha nies meriteivel cantadur lyric surmiran Gion Not Spegnas la fin mars 70 onns. Nos megliers giavischs ed auguris cumpognan el.

.Cuera, fevrer 1958.

· Il president: *Gion Deplazes*.

Rapport da l'U. R. S. par igl onn 1957

L'Uniung Rumantscha da Surmeir cumpeggia igl intschess rumantsch da Sur- e Sotsés. Er sen noss tarragn vagnsa da batter ferm pigl mantignimaint digl rumantsch ancunter la germanisaziung, tgi fo vea ple progress. Schi dei scu vagn anc blers scolasts rumantschs, igls cals on taimp e senn par l'instrucziung rumantscha ainten scola, è l'existenza digl rumantsch sierada.

Ena dumonda da suprema impurtanza è par nous chella digl «Vocabulari Surmiran». Nous constattagn cun plascheir, tgi la lavour ved chel vocabulari, sot la tgira da dr. Mena Wüthrich-Grisch e dr. Ambros Sonder, fò bung progress.

Nossas periodicas: An chella dumonda ò la suprastanza da l'U. R. S. igl onn 1957 fatg la dumonda agls commembers da l'U. R. S., schibagn ins viglia fusiunar la «Pagina da Surmeir» cun en' otra gasetta, u sch'ins viglia dar or ella scu tochen dacò independent. La gronda pluralità ò giavischia da star tigl usus vigl. Uscheia nirò «La Pagina da Surmeir» a cumpareir anavant an chella furma scu publicaziung meinsila. Nossa gasettigna vign redigida da Bonifazi Plaz, Savognin. Sign. insp. G. D. Simeon, Lantsch, ò puspe redigia cun stupent anschign igl «Calender Surmiran». Chel vign adegna ratschert gugent ainten nossas famiglias. Igl madem vala naturalmaintg par igl capo-organ da l'U. R. S., «Igl Noss Sulom». La redacziung da chel è an mangs da G. P. Thöny, Basilea.

Igl onn 1957 vagnsa organiso ena acziung da propagaziung par nossa gasetta «La Pagina de Surmeir». Speragn er, tgi vegian pigl onn nov bung success cun noss' acziung.

Igls 11 d'avost 1957 vagnsa clamo ansemmen a Casti tots academics et intellectuals da Surmeir tar ena radunanza rumantscha. Igl parsoura da l'U. R. S. ò referia sur: «L'actuala situaziung da l'U. R. S. e digl movimaint rumantsch en Surmeir». La radunanza ò gia pulit success.

Bunga frequenza ò gia nossa radunanza generala digls 24 da november 1957 a Savognin. Chella radunanza ò valia an ampresa lingua a la commemoraziung per *Andreia Steier*, essend gist 20 onns siva la mort da chest campiung rumantsch da Surmeir. Bonifazi Plaz ò

già igl votum commemorativ. Scu sagond referat è suando en pled da dr. Stefan Sonder, Coira, sur igl tema: «Cultura indigena». Las sias expectoraziungs en stadas fitg interessantas.

Coira, fevrer 1958.

Par la soprastanza da l'U. R. S.
Igl parsoura: *Toni Cantieni*.